

vies videbam, presente gaudio meo non gaudere non poteram. Sed quid dicam, Domine Deus, ut quid recessisti longe, despicias in opportunitatibus in tribulatione? Modo rudem et tenerum amovisti puerum tuum, et tam cito subtraxisti ei ordinatorem et doctorem suum? Sed quid ago, fratres? dum doctorem meum nimis exaggero, consolatorem onerosum me vobis ostendo. Jam vero dulcissimi Patris animam dulcedini et mansuetudini commendo Redemptoris nostri. Ad vos autem, quibus compator, sermonis mei vultum converto. Circa vos enim non mediocriter sollicitus existo, quia frequenter in

talibus subrepat invidia, per invidiam discordia, per discordiam divisio, per divisionem unitatis confusio. Tunc adversæ facies, tunc dissonæ linguæ, thesaurorum diminutio et invidorum et æmularum cachinnus et irrisio. Deus hoc avertat a vobis, fratres, Spiritus sancti plenitudo descendat super vos, spiritusque vestros uniat, divisiones removeat, et quibus unus est futurus pastor, eadem pasqua gustare concedat. Quibus inspectis, charissimi fratres, mementote jugiter admonitionis nostræ et salutis vestræ. Ad illum incessanter corda vestra convertite, qui salus est omnium sperantium in se.

ANNO DOMINI MCXXXIII-MCXLIV

LANDULPHI JUNIORIS

SIVE

DE SANCTO PAULO

HISTORIA MEDIOLANENSIS

(Anno 1095-1137)

[MURATORI *Rer. Ital. Script.*, t. V, p. 459, ex mss. codicibus metropolitanae Mediolanensis bibliothecæ. Accedunt notæ Josephi Antonii Saxii, Ambrosianæ bibliothecæ præfecti.]

PRÆFATIO LUDOVICI ANTONII MURATORII.

Post Arnulphi ac Landulphi Senioris Historias de Mediolanensium rebus agentes, præcedenti tomo (*Patr.* t. CXLVII) jam divulgatas, succedit nunc tertia itidem *Mediolanensis Historia*, auctore Landulpho Juniore, quem *De Sancto Paulo*, ut ab altero Seniore distinguatur, appellare consuevimus. Deducitur autem ab anno 1095 usque ad annum 1137, quibus temporibus floruit ejusdem auctor, patria Mediolanensis, et dignitate sacerdos. Quantum operæ et curæ ille posuerit in litteris addiscendis, quantoque ardore usque in Gallias ad conqui-
rendos magistros sese contulerit, ex ipso discimus ita scribente de Liprando celebri presbytero ac avunculo suo, cap. 10: *Cætera vero quæ possidebat in libris et aliis rebus, statuit ut conservarentur Landulpho nepoti suo et alumno, atque Ecclesiæ acolytho, qui tunc temporis discebat Aureliani ab egregio magistro Alfredo et nobili Jacobo.* Hæc ille narrat ad annum circiter 1103. Tum cap. 15 addit: *Anselmo de Pusterla, et Otrico vicedomino Mediolanensi (ambobus deinde archiepiscopatum Mediolanensem adeptis) adhæsi. Cum Anselmo namque*

B. per annum et dimidium. uroni et Parisiis in scholis magistri Alfredi et Guiliemi legi, et legendo, scribendo, multisque aliis modis Anselmo multam commoditatem dedi; quæ ejus verba referenda sunt ad annum circiter 1106. Tum in patriam regressus, rursus habitare cœpit ad ecclesiam Sancti Pauli in Compito, quam Liprandus ejus avunculus reedificaverat, multisque ornamentis ditavit, et quam ipse Landulphus titulum meorum ordinum appellat. Hinc autem illi accessit agnomen Landulphi de Sancto Paulo. Imo is cap. 28 testatur, sibi infantulo adjectum fuisse nomen, scilicet Clocham Sancti Pauli: nos dicemus. la Campana di San Paolo; in more quippe fuit eorum temporum agnomen aliquod pueris imponere, quod pro nomine, aut cognomine deinde usurpatum est, uti in Antiquit. Estens. jam monui.

Verum minime diuturna quies relicta est historico nostro a potentioribus urbis. Erat ipse nimia affinitate ac familiaritate junctus Liprando, quem illi invisum prorsus habebant; proinde odia illorum in nepotem quoque conversa sunt, atque is a sua

est ecclesia deturbatus, quanquam merita plura ipsum populo Mediolanensi commendarent. Tunc enim, ut idem auctor est cap. 10 : *Lector, scriba, puerorum eruditor, publicorum officiorum et beneficiorum particeps, et consulum epistolarum dictator fuit, si quidem in hæc verba nullus librarium error irrepsit. Studiorum autem causa bis ac ter in Gallias profectus fuisse videtur Landulphus. Rursus enim cap. 17 ait, suggestum fuisse Olrico Mediolanensi vicedomino, et Anselmo de Pusterla ire ad præcipuum magistrum Anselmum de Monte Leoduni (hoc est Laudunensem), quibus duobus fuit gratum secum ducere me (Landulphum presbyteri Liprandi alumnum. Hæc acta circiter annum 1109. Jordano deinde, dum curreret annus 1112. electo et consecrato Mediolanensi Ecclesie archiepiscopo, cum Landulphus noster, acolythus adhuc, in communi beneficio presbyterorum et clericorum Mediolanensium susceptus fuisset, indignationem incurrit novi archiepiscopi, ejusque auctoritate denuo exclusus est ab ecclesia Sancti Pauli, quæ, ut ille repetit, est titulus ordinationis meæ. Ita is cap. 25. Hujusmodi injuria incitatus Landulphus Romam se contulit, anno 1116, ad synodum Lateranensem, sperans ibi æquiorum judicem sibi præsto futurum; tum ante Calixtum II papam Terdonæ ac Placentiæ suas querelas renovavit; sed in irritum semper cessere ejus conatus ac voces. Modoetiensi quoque, inani tamen, coronationi Conradi regis, peractæ anno 1128 narrat Landulphus se interfuisse, seque ante ipsum pontificem (Anselmum videlicet Mediolanensem archiepiscopum) ipsumque Coronatum (scilicet Conradum) ab ecclesia Sancti Michaelis pontificalem virgam in admirabili pompa usque ad ecclesiam Sancti Joannis portasse. Narraverat etiam antea se electum ab eodem Anselmo, ut præses suis capellanis. In Italiam deinde descendit Lotharius III, anno 1136. coronam regni ac imperii suscepturus, atque ante eum stetit Landulphus noster, ac justitiam imploravit.*

Pauca hæc adnotare placuit, ab historico nostro diversis in locis Historiæ suæ de se ipso memorata, ut lector hominem prius quam ejus librum noscat. Nunc de ipsa Historiâ aliquid addamus. Brevis est, grandia tamen in Mediolanensi urbe gesta continet, et rerum perturbationes memoria dignas; graphiceque exprimit, quid in animis hominum eorum tem-

porum potuerit, semperque poterit dominandi cupido. Neque intra pomæria unius Mediolani consistit Landulphi narratio: multa etiam habet, quibus Italica ejus ævi historiâ illustretur. Propterea Pagius in Crit. Baron. ad annum 1136, num. 7, postquam variis ejus lacinis antea editis usus fuerat ad Annales ecclesiasticos exornandos simulque corrigendos, in hæc tandem verba erumpit: *Ita fuit Historia Landulphi Junioris, pertingens usque ad annum 1137, quo elucubrata fuit. Ex ea, si tandem lucem vident, Historia ecclesiastica magnam lucem accipere poterit.* Unicus autem codex ms. membranaceus, ac pervetustus, hujus Historiæ habetur, mihi non semel perlustratus, in bibliotheca metropolitani Mediolanensis capituli, qui pariter complectitur Historiam Arnulphi in præcedenti, jam editam, ac deinde *Passionem beati Arialdi martyris, qui ad Sanctum Dionizium est tumulatus*, hoc est idem opusculum, quod Puricellius publici juris fecit. Habet et Ambrosiana bibliotheca alterum Landulphi Historiæ exemplar, sed ex metropolitane bibliothecæ codice expressum. Cæterum primus, qui scriptori huic nomen apud eruditos quæsit, supra memoratus Puricellius fuit, qui tum in Monumentis Ambros. basil., tum in Vita sanctorum Herlembaldi ac Arialdi, ejus auctoritate non raro usus, complura fragmenta ex ipso evulgavit, prout sui instituti ratio exigebat. Eadem fragmenta rursus in tomum IV Italiæ sacræ intulit Ughellus, quæ postea eruditi, ac præsertim Pagius, in suam utilitatem converterunt. Verum literariæ reipublicæ intererat, ut integra jam tandem Landulphi Junioris Historia evulgaretur, quæ etiam clarior futura nobis est, quam Landulphi Senioris ac Arnulphi Historiæ Mediolanenses, quandoquidem Junior Landulphus Catholicum se ubique prodit, et a schismaticorum erroribus alienum, et quæcunque sibi scribenda sumpsit, accuratius scripsit. Ut autem fetus iste gratiorem adhuc sese exhibeat oculis eruditæ gentis, prodibit ille una cum notis clarissimi viri Josephi Antonii Saxii, Ambrosianæ bibliothecæ præfecti, cujus cura ac studio illustrata habebis, quæcunque ei visa sunt aut lucem, aut majorem lucem exposcere. Quod si aliqua adhuc restant obscura, aut manca, id noris tribuendum codici ms., quem aliorum codicum ope aut supplere aut emendare non licuit.

LECTORI BENEVOLO

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS

Collegio et bibliothecæ Ambrosianæ præfectus.

Quod in votis eruditorum nominum erat, ut jacentia in puteis patriæ nostræ monumenta extraherentur in lucem, nec frustatim hæc illæ sparsa, sed integra, et per ordinem ætatum disposita publico darentur conspectui, quemadmodum Papebrochius tom. VII Maii, fol. lxxx, enixe Mediolanenses hortabatur, id in præsentiarum aggressi sumus, urgemusque, manum ultro dante ac facem præferente cl. v. Ludovico Antonio Muratorio. Nam præter ea ad urbem nostram spectantia, quæ superioribus tomis vulgata sunt, codicem quoque Historiarum Landulphi a S. Paulo tandiu expectatum et typis dimit-

tinuis, rudem quidem obscurumque in suo genuino textu, sed notis, quantum licuit, a nativa ferrugine eductum expolitumque, ac justa temporum serie in suos annos distributum exhibemus. Hujus autem studii laborem Palatina Societas, nulli et ipsa labori ac sumptui parcens, ut auget censum historiciæ suppellectilis, et patrimonium litterarum, mihi benevole magis quam merito (absit verbo invidia) demandavit: nihilominus imbecillis utcumque viribus, ingenioque sentirem me esse, pro obsequii mei ratione hanc provinciam suscepi, notasque adjecti, fusius forte, quam aliquibus sublimioris eruditionis